

REVOLUCIÓ A LES AULES

*Catalunya,
pionera en la
nova educació
del segle XXI*

NÚRIA MARTÍNEZ RIBOT

Columna

NÚRIA MARTÍNEZ RIBOT

REVOLUCIÓ A LES AULES

Catalunya, pionera en la nova
educació del segle XXI

PRIMERA EDICIÓ: SETEMBRE DEL 2017
© NÚRIA MARTÍNEZ RIBOT, 2017
© COLUMNNA EDICIONS, LLIBRES I COMUNICACIÓ, S.A.U.
AV. DIAGONAL, 662-664 - 08034 BARCELONA
ISBN: 978-84-664-2289-5
DIPÒSIT LEGAL: B. 15.172-2017
FOTOCOMPOSICIÓ: VÍCTOR IGUAL, S.L.
CARRER ARAGÓ, 390 - 08013 BARCELONA
IMPRÈS A: CAYFOSA

www.columnnaedicions.cat

Queda rigorosament prohibida sense autorització escrita de l'editor qualsevol forma de reproducció, distribució, comunicació pública o transformació d'aquesta obra, que serà sotmesa a les sancions establertes per la llei. Podeu adreçar-vos a Cedro (Centro Español de Derechos Reprográficos, www.cedro.org) si necessiteu fotocopiar o escanejar algun fragment d'aquesta obra (www.conlicencia.com; 91 702 19 70 / 93 272 04 47). Tots els drets reservats

TAULA

INNOVACIÓ EN L'EDUCACIÓ: EL REPTE PER HABITAR EL SEGLE XXI	9
FRANCINA MARTÍ <i>Associació de Mestres Rosa Sensat</i>	15
EDUARD VALLORY <i>Centre Unesco de Catalunya i Escola Nova 21</i>	31
AGNÈS BARBA <i>Escola dels Encants de Barcelona</i>	47
CORAL REGÍ <i>Escola Virolai de Barcelona</i>	65
RAQUEL GARCIA SEVILLA <i>Escola Joaquim Ruyra de l'Hospitalet de Llobregat</i>	
MIQUEL CHARNECO OSETE <i>Escola Joaquim Ruyra de l'Hospitalet de Llobregat</i>	89
JOSEP MENÉNDEZ <i>Jesuïtes Educació</i>	107

IOLANDA ARBOLEAS JARA <i>Institut de Sils</i>	125
RAMON GRAU <i>Institut Quatre Cantons de Barcelona</i>	143
JOSEP GABRIEL LLUÍS QUERALT <i>Institut Baix Camp de Reus</i>	157
JAUME CARBONELL <i>Pedagog, periodista i sociòleg</i>	169

Què és exactament una escola innovadora?

No m'agrada posar etiquetes. D'escoles innovadores i que treballin de manera diferent a la resta n'hi ha molt poques. Una escola innovadora és la que respon a les necessitats dels infants i que sap donar-los el que necessiten. L'escola innovadora és la que trenca amb el sistema tradicional i amb la combinació *una hora - una classe - un mestre - un grup - un espai*. L'escola innovadora és l'escola en què tots els nens se'n surten. Tots. És la que és capaç d'integrar tothom. I això no ho saben fer tots els centres. Una escola innovadora ha de ser una escola inclusiva i que fomenti l'equitat. No s'hi val a innovar amb alumnes escollits.

L'escola innovadora és l'escola en què tots els nens se'n surten.

Normalment s'associa la innovació a no posar exàmens ni deures, i a no utilitzar llibres de text. La innovació ha de passar necessàriament per aquí?

El llibre de text és una única font d'informació. Avui en dia els alumnes han de saber obtenir la informació des de fonts diferents. Els exàmens que mesuren els coneixements memorístics no són adients perquè

l'aprenentatge es mesura d'una manera memorística. Les proves no poden ser l'única manera de valorar com és l'aprenentatge. Pel que fa als deures, jo hi estic en contra perquè crec que la feina s'ha de fer dins l'escola. Fora del centre s'han de fer moltes coses que no són purament la feina escolar. Tal com es conceben els deures, sembla que a l'escola es faci la teoria i a casa la pràctica. No pot ser així. A l'escola hi ha d'haver aprenentatge individual i col·lectiu, i també moments de teoria i pràctica. A casa s'ha de jugar i fer activitats esportives, lúdiques, llegir, etc. Per tant, una escola que no faci exàmens, ni deures i que no utilitzi llibres de text és innovadora? Segurament sí, però no només per això.

S'ha de ser flexible amb aquests ítems? És adequat posar deures i exàmens en ocasions compactades?

És una decisió molt personal de cada escola. I depèn de com siguin els deures. Per exemple, jo dic rotundament no als deures. Pel que fa als exàmens, hi estic en

Jo dic rotundament no als deures. Pel que fa als exàmens, hi estic en contra com a única eina d'avaluació.

contra com a única eina d'avaluació, però hi poden haver proves concretes. Depèn del que es valori en cada prova. Potser té més valor un bon text escrit amb coherència i amb idees interessants que no un examen. La prova no ha de ser la principal eina de mesurar l'aprenentatge. S'ha

de trencar el patró: el mestre explica, l'alumne estudia i el mestre pregunta.

Molts pares creuen que d'aquesta manera es posen les coses més fàcils als infants i que, entre altres aspectes formatius, no adquireixen prou disciplina.

La disciplina s'ha de fomentar de moltes maneres. Disciplina no vol dir només saber estar callat durant vint minuts perquè sí. Disciplina també ha de voler dir tenir uns hàbits de respecte a l'hora de parlar i d'escoltar, uns hàbits per treballar bé fent l'activitat que es fa... No existeix només la disciplina de la por, sinó també la disciplina del rigor i el compromís. Hi ha disciplines que no són de clavar els colzes. Per exemple, respectar els altres, dir les coses amb educació...

És evident que des de fa alguns anys es va estenent una onada innovadora per tot Catalunya. És bo que això passi? S'està fent bé, la innovació?

La innovació ha de ser continuada. Ha de ser un procés constant d'adaptació a les necessitats dels temps i dels infants. Com que els infants i la societat canvien constantment, també ho ha de fer l'educació. És un replantejament continu. Cal anar pensant cada dia per què eduquem i com ho fem. Si només es fa perquè està de moda, llavors estem parlant d'una altra qüestió. La base és que l'escola ha de ser un lloc dins del món i que no pot estar aïllada. Això vol dir que ha d'anar canviant contínuament. Ara hi ha desenaixament entre el que ofereixen la majoria d'escoles i el que necessiten els joves. Hi ha una urgència de canvi.

Cal anar pensant cada dia per què eduquem i com ho fem.

Creu que s'està esdevenint la tercera primavera d'escoles innovadores?

Hi ha les ganes de fer una cosa diferent d'acord amb els temps que vivim. Les famílies estan empenyent perquè sigui així. Estem en un bon moment. Les ganes hi són. Treballarem perquè es tiri endavant. Ara bé, el que està passant és que hi ha ganes, però també desorientació. Tot això necessita una reflexió i un aprofundiment. Ens hem de fer la pregunta de per què fem les coses i després pensar com les fem.

Totes les escoles han de ser innovadores?

Totes s'han d'adaptar a les necessitats dels infants. La paraula innovació es pot convertir en una etiqueta de màrqueting, i això no ens agrada gaire. Amb la davallada de la demografia sembla que les escoles s'han de posar a competir per aconseguir més matrícules que l'escola del costat. Des de Rosa Sensat ens agradaria que no fos així. Ens agradaria que al país hi hagués una bona xarxa d'escoles públiques d'altíssima qualitat, i que la competència no tingués sentit.

Diria que totes les escoles s'adapten a les necessitats dels infants?

Sí. Però en aquests moments ha de tenir lloc un canvi sistèmic. No només de petites coses que es vagin canviant, ha de ser un canvi en profunditat. Ha d'afectar peces tan importants com el currículum. Per exemple,

cal replantejar l'organització del temps i l'espai. També la relació dels docents i els infants. La innovació no consisteix només a tirar a terra una paret, posar uns mobles, treure les taules i seure a terra; ha d'estar pensada en profunditat, i ha d'estar assumida per tot l'equip de mestres i per tota la comunitat educativa. Això vol dir que les escoles en conjunt han de respondre a les necessitats dels infants d'una manera no improvisada. Uns canvis així han de ser molt meditats i fets amb rigor i fonaments teòrics.

Un dels mantes de l'educació innovadora és que l'infant és el centre de l'aprenentatge. Què vol dir, això?

Això vol dir que cada persona ha de ser tractada amb individualitat. Estem acostumats que en una classe tots els alumnes fan el mateix a la mateixa hora. Cal trencar aquests patrons perquè l'infant sigui realment el centre, perquè potser n'hi ha que no estan preparats per fer algunes activitats. Cal estructurar les classes d'una altra manera perquè tothom tingui el seu paper. Calen recursos i una manera concreta de veure les coses.

Cal estructurar les classes d'una altra manera perquè tothom tingui el seu paper.

Com han de ser les classes, doncs?

La neurociència demostra que l'aprenentatge és individual, però també social. Ha d'haver-hi treball en grup, però també individual per respectar aquests ritmes. Per

poder aconseguir això cal trencar amb les metodologies més tancades. Si tots els alumnes fan el mateix problema de matemàtiques, el que l'acaba primer s'avorreix. En canvi, n'hi haurà d'altres que potser s'hi estaran tres hores i que no el podran acabar. Hem de buscar una activitat perquè tots puguin aprendre i avançar. A l'aula hi ha d'haver moments d'activitats guiades, però també d'altres que permetin els diferents ritmes d'aprenentatge. Així aconseguirem que cada jove trobi interessant el que està fent. Sense interès no hi ha aprenentatge.

Se senten veus que reivindiquen que amb aquest mètode es creen nens sobreprotegits que no saben enfrontar-se amb els problemes de la vida. Molts pares prefereixen apostar per una educació semblant a la que van rebre ells i no per una de nova perquè desconeixen els resultats que pot tenir.

Els nens d'ara no són com els d'abans. Ara els nens poden fer quatre coses alhora. A mi em deien que si estudiava no podia escoltar música. Ara ells estan connectats al mòbil, amb el WhatsApp, fent els deures, escoltant música i parlant amb un amic. La societat tecnològica fa que el nostre cervell hagi canviat i que aprengui d'una manera diferent a com ho feia fa uns quants anys. Dit això, no crec que l'educació innovadora sigui una barra lliure i que els nens

L'escola ha d'aconseguir que els nens facin coses que de natural no farien.

facin només el que els vingui de gust. Crec que l'escola ha d'aconseguir que els nens facin coses que de natural no farien.

No crec que es converteixin en nens mimats, sinó en nens amb més curiositat i amb més ganes d'aprendre.

Una de les pors principals dels pares és que treballant per projectes tinguin menys coneixement de les assignatures tradicionals. Això passa?

La innovació trenca els compartiments del saber. A la vida, el saber no està compartimentat. Tota aquesta transversalitat dels sabers és un dels reptes de l'escola d'avui. I a l'ESO encara costarà més, perquè els professors són llicenciats en disciplines concretes.

El que volen saber els pares és si amb la nova escola els seus fills sabran matemàtiques i si tindran prou coneixement de llengües o no.

No es tracta que triïn que els nens facin mates o no. La diferència és que ara no faran matemàtiques de 9 a 10 h del matí. Ara faran un projecte en què aplicaran teoremes matemàtics perquè els necessitaran per fer una maqueta. El coneixement s'incorpora d'una altra manera molt més profunda. Fins ara s'ha valorat molt la memòria. Jo no dic que no s'hagi d'utilitzar, per exemple, per aprendre un poema. Avui dia no es valora tant la memòria perquè tenim un accés més fàcil a la informació, el que es valora és si saps on has d'anar a buscar la informació i que sàpigues distingir quina té valor i quina no. També és important saber distingir entre informació, coneixement i saber.

És important saber distingir entre informació, coneixement i saber.

Les proves de competències del Departament d'Ensenyament són una bona manera de saber si s'han adquirit els coneixements mínims?

És una revisió mèdica bàsica que et permet veure una part del coneixement adquirit. Es tracta, doncs, d'un tros i no de la globalitat. Sempre va bé tenir proves i evidències objectives. A tots ens agrada tenir un indicador. Si en una escola els nens no saben llegir ni escriure a tercer de Primària vol dir que ens ho hem de fer mirar. Ara bé, també hem de mirar si els nens van contents a l'escola i quants alumnes abandonen els estudis a quart d'ESO. És cert que necessitem proves objectives, però també n'hem de valorar d'altres.

La innovació passa necessàriament per l'autonomia de centres i perquè cadascun d'ells tingui el seu propi projecte?

Sí. Cada centre té el seu context i les seves necessitats. Per fer escoles innovadores i introduir millores o innovacions hem de tenir clar que s'han de tenir en compte tots els infants. Tenir una escola amb nens dins dels estàndards i fer innovació és relativament fàcil. Però una escola ha de respondre a tots els alumnes: s'ha de fer innovació per a tots. Aquesta és la base. Innovar per innovar, no. Es tracta d'innovar per respondre a les necessitats de tots, no només dels que tiren i dels que s'adapten a l'escola. Cal innovar per als que no troben el seu lloc. Què fem amb els nens que abandonen l'institut de manera prematura? La innovació ha de servir per a això.

Vol dir que algunes escoles innovadores tenen majoritàriament alumnes amb poques problemàtiques?

No. Hi ha de tot. El que ens preocupa a Rosa Sensat és que la innovació ha de ser viscuda per tot l'equip i no només per un grup de mestres. La innovació ha de ser un projecte d'escola, meditat i amb continuïtat. No pot ser que a primer de Primària es treguin els llibres, a segon es tornin a posar i a tercer vés a saber...

Això passa?

Sí. No és fàcil. L'escola és una institució lenta i qualsevol canvi que s'hi introdueix costa de fer. No és fàcil treure'ns de sobre els hàbits d'una manera d'actuar. No només dels mestres, sinó també de les famílies. Han de saber què es fa a l'escola i per què es fa.

L'informe del Síndic de Greuges *La segregació escolar a Catalunya (II): les condicions d'escolarització alertava del risc que es creessin dues xarxes d'escoles públiques. Precisament un dels punts que assenyalava que podia generar aquesta situació és el grau d'implicació de les famílies i les quotes de l'AMPA. Creu que això pot generar desigualtats?*

No és que en pugui crear, és que ja les tenim plantejades. No és un futurible. En l'actualitat ja hi ha la triple xarxa d'escoles: la concertada i dos nivells d'escoles públiques. Hi ha escoles públiques diferents a les altres per situació i per tradició. Això és el que no pot passar, i hi ha d'haver un compromís polític des de l'administració

per fer una xarxa d'escoles públiques de qualitat que afavoreixin l'equitat i que ajudin a fer minvar les diferències socials. Encara hi ha moltes escoles en barris perifèrics o en barris del centre de Barcelona on es concentra l'alumnat amb més necessitats educatives. Com a país vivim una situació anòmala, amb una proporció molt elevada d'escoles concertades i d'escoles públiques que haurien de tenir molts més recursos humans i materials per evitar aquestes desigualtats. Si des de l'administració no hi ha un clar compromís per equilibrar aquesta balança, seguirem tenint aquestes escoles de primera, segona, tercera i quarta divisió.

Però la innovació no hi té res a veure, amb això...

No. Això respon a com està organitzada la societat. S'han de posar esforços a certes zones per equilibrar la balança. Ara mateix, els esforços no han estat suficients. Ens trobem amb escoles d'alta complexitat situades en ambients socioeconòmics molt desfavorits que necessiten més ajuda. Si volem tenir una escola ben vertebrada el que hem de fer és invertir perquè els infants tinguin l'educació que es mereixen.

Una de les crítiques que es fa a la innovació és que s'ha començat a posar etiquetes d'escoles bones i escoles dolentes. Creu que està passant?

A vegades sí. És el que no hauria de ser. Totes les escoles han de ser de qualitat. Sempre parlem de Finlàndia

com a referent. Doncs si ens hi emmirallem, hem de tenir en compte que allà hi ha una xarxa d'escoles públiques de molta qualitat. Als pares els és igual on els toqui portar els seus fills perquè totes les escoles són bones. Nosaltres, això, no ho tenim. Per aquest motiu hem de fer molts esforços per compensar-ho d'una altra manera. Amb més recursos, amb professorat més preparat. Les escoles amb més complexitat a vegades queden en mans dels més inexperts, quan hauria d'anar-hi el més expert. Quan tens una malaltia important vas als metges més experts, els que són al capdavant. A l'escola passa al revés.

El paper de la família en una escola innovadora ha de ser marcat? Quin ha de ser el rol de les famílies en aquesta escola nova?

Precisament, un dels agents que ha fet que el sistema estigui canviant són les famílies. Les que empenyen perquè es produeixi una transformació són elles, juntament amb molts equips de mestres. Tenen una preparació que potser no tenien abans, i això fa que es replanteixin quina escola volen per al seu fill. Les famílies han de demanar que es faci una educació de qualitat, i això no vol dir anar a l'escola a fer-hi tallers. La implicació i la participació de la família requereix que hi hagi fluïdesa de comunicació amb l'escola. També que les famílies creguin en l'escola, de la mateixa manera que l'escola ha de creure en els seus infants. És més ètic que tècnic. Ha d'haver-hi confiança mútua i claredat pel que fa al rol de cadascú.

La implicació i la participació de la família requereix que hi hagi fluïdesa de comunicació amb l'escola.

Creu que hi ha pares que no confien prou en l'escola que han escollit per als seus fills?

De vegades no hi confien prou. Però també cal dir que moltes vegades les escoles no confien prou en l'infant. La premissa número u per fer una bona escola és que ha de creure que tots els nens se'n poden sortir. Cadascú amb el seu nivell, però que se'n poden sortir. Ara estem lluny que aquesta filosofia sigui una cosa general. La confiança es demostra amb el moviment. Això vol dir que els pares vegin que els nens van contents a l'escola, que aprenen i que no s'avorreixen.

La conciliació laboral i familiar és un altre dels handicaps de la societat actual. Què passa si les famílies no tenen temps per poder participar en les activitats de l'escola?

Per mi participar vol dir confiar en l'escola. No vol dir que hi vagin a fer tallers. Em refereixo que el projecte sigui compartit. I que si l'escola decideix que no tinguin llibres de text, que les famílies hi confiïn. Vol dir també saber quin és el paper de cadascú.

Sovint les AMPA organitzen activitats a l'escola els dissabtes al matí. És necessari que les famílies hi vagin?

La conciliació és difícil. El que és important és que els pares puguin entrar al centre. Insisteixo: cal trobar el paper de cadascú. Els pares s'han d'implicar. Sovint amb les primeres edats hi ha implicació, però després l'anem reduint.

Quin és el paper que ha de tenir el mestre en l'escola innovadora?

Tots hem viscut en pròpia pell que alguns mestres ens han fet brillar i d'altres, en canvi, ens han destrossat. La relació entre mestre i alumnes és humana, i aquest element és clau. L'estona que mestre i alumne estan junts ha de ser de molta qualitat. La formació inicial que han rebut els mestres no sempre té la qualitat que caldria, i no s'adapta en molts casos a les necessitats del moment actual. La formació inicial i el procés de selecció és clau. Avui dia, a l'hora de seleccionar el professorat es valora la memòria i el coneixement, però també altres aspectes més ètics, actitudinals i professionals. És complicat mesurar-ho, però de seguida veus si una persona té fusta de mestre o no. Això, per a un mestre, és bàsic. Sempre ens fixem en qüestions tècniques, però cal posar la mirada també en les intangibles. Un mestre, com un metge, ha de tenir cura de la persona que té al davant. El mestre ha de confiar en l'alumne.

Què passa amb els mestres que s'han format en la manera tradicional i que només han treballat seguint aquest mètode?

Un mestre, com tothom, s'ha d'estar actualitzant sempre. No pots haver estudiat una carrera i portar-la a terme de la mateixa manera tota la vida. El mestre s'ha de continuar formant i estar receptiu. Els mestres que tenen curiositat i que s'han anat formant ja en tenen prou. La innovació no ha de ser una cosa de més a més. La vida del mestre és continuar formant-se sempre. Hi

ha mestres d'edat avançada que estan molt actualitzats i d'altres que acaben de sortir de la facultat i que tant els fa innovar. No crec que s'hagin de fer coses tan estranyes i complexes. Si vols transmetre curiositat i ganes d'aprendre, ja n'hi ha prou.

Amb la innovació millorarà el prestigi social d'un mestre?

No ho veig, encara... Durant molts anys hem estat reivindicant millores professionals d'horaris i sous, i ens ha quedat aquesta fama. Des de Rosa Sensat hem intentat posar l'èmfasi en el fet que volem la millora de l'educació. Les reivindicacions laborals no serveixen només per a la consideració social. També cal posar en valor la professionalitat i fer les coses ben fetes. Un mestre que es preocupa pel que fa està ben valorat per les famílies, no en tinc cap dubte.

La nova carrera de Magisteri serà més llarga i tindrà una part més pràctica. Serà una manera de prestigiar socialment l'ofici?

No ho sé. Allargar l'ensenyament no vol dir que sigui de més qualitat. A l'ESO s'ha fet molt malament. A Primària és més clar perquè es tracta d'una carrera dirigida a fer de mestre. Ara bé, la part més ètica i personal no es treballa tant. No hem de perdre de vista que hi ha una part molt important de la feina del mestre que és el compromís amb la societat.